

K MĚŘENÍ GENDERU

María Pilar SÁNCHEZ-LÓPEZ, Fátima SÁNCHEZ, Raquel RIVAS, Isabel CUELLAR-FLORES, Juan Francisco DÍAZ-MORALES

Abstrakt: Skupina autorů této studie přibližuje možnost přizpůsobení dotazníků o genderu (CFNI-CMNI) španělské populaci. Předpokládají, že přijatelné psychometrické výsledky budou podnětem k pokračování výzkumu a budou iniciativou v rozšiřování vzorku účastníků (ve vyhodnocování jejich spolehlivosti a platnosti). Konečným cílem autorů je tyto nástroje používat v budoucích výzkumech genderu a zdraví. CFNI byl použit u 706 žen z několika španělských regionů a CMNI byl vyplněn 213 muži ve věku mezi 18 a 79 lety. Proces přizpůsobování těchto dvou nástrojů na španělskou populaci se snaží sledovat kroky doporučené národními a mezinárodními normami.

Klíčová slova: osobnost, sociální chování, pohlaví, sebevímání, biologické charakteristiky, gender, typ chování, maskulinita, feminita

Úvod

Náš zájem o psychometrické vyhodnocení systému pohlaví-genderu ((Rubin, 1975) pramení z důležitosti, kterou má při vysvětlování celé řady jeho projevů: sociální chování a osobnost (Cardenal a Fierro, 2001; Costa, Terracciano a McCrae, 2001; Hyde, 1984; Maccoby a Jacklin (1974), činnosti a zájmy (Huston, 1983) a identifikuje sebevímání (Chodorow, 1978; Fernández, 1996). Role v rámci zdraví byla též zdůrazněna (Mahalik, Lagan a Morrison, 2006; Martínez, 2005; Sánchez-López, 2003) pomocí vztahu mezi oběma pohlavími a jeho důležitosti pro zabránění vzniku problémů nebo jejich řešení (Brown, 1986; Gilbert a Scher, 1999; Brooks a Good, 2001).

Tam, kde je pohlaví definováno biologickými charakteristikami (chromozomní, gonádové, hormonální, mozkové a genitální dimorfie atd.), je gender výsledkem evolučního procesu, společenskou kategorií, která indikuje neexistenci charakteristik nebo typů chování, které by mohly "a priori" vnitřně patřit k jednomu pohlaví a jejichž prostřednictvím jsou zvnitřněna společenská očekávání a normy. Také odkazuje k psychologickému pocitu jednotlivce jako muže nebo ženy, včetně společenských a psychologických režimů chování navržených společností jako mužské nebo ženské (Barberá, 2004; Fernandez, 1996, 1998; Hare-Mustin and Maracek, 1990; Laqueur, 1990; Maccoby, 1990).

Několik autorů obou pohlaví tedy obhajuje účinnost koncepce genderu a trvají na potřebě pohledu na aspekty s tímto spojené při vysvětlování rozdílů mezi muži a ženami (Bem, 1981; Chodorow, 1978; Kagan, 1964). Jak lze ale možné gender lidí vyhodnotit? Jeho měření bylo tradičně řešeno prostřednictvím vyhodnocení maskulinity /femininity, vnímané jako rozsah, v kterém jsou lidé více či méně uzavřeni ve společenských stereotypch týkajících se chování každého z pohlaví.

Nástroje měření genderu

V polovině dvacátého století se objevilo několik nástrojů měření maskulinity a femininity, jejichž cílem bylo měřit psychologické rozdíly mezi muži a ženami (Gough, 1952; Hataway a McKinley, 1943; Strong, 1936; Terman a Miles, 1936). Každá z těchto stupnic vyplývala z různých koncepcí, takže jejich porovnání není snadné. Může být potvrzeno, že jejich obsahy byly velice heterogenní a rozlišovaly mezi muži a ženami bez výchozí teorie vysvětlení (Fernández, 1998).

Constantinople (1973) vznesl ostrou kritiku psychometrických charakteristik těchto stupnic, protože vycházejí z myšlenky, že jsou maskulinita a femininita dvěma opačnými póly stejného rozměru. Tento autor předpokládá, že se jedná o nutná měření těchto dvou proměnných.

Na konci dvacátého století se objevily nové stupnice maskulinity a femininity, Bemův nástroj s názvem *Bem Sex Role Inventory* (BSRI), který je velice inovativním: jednalo se totiž o prvního autora, který použil nezávislá měření těchto proměnných tam, kde maskulinita není opakem femininity. Navrhuje koncepci "hermafroditu" k označení subjektů, u kterých je zaznamenáno vysoké skóre v obou kategoriích: tyto osoby by tedy byly popsány jako asertivní nebo flexibilní, instrumentální nebo expresivní v závislosti na tom, co vyžaduje situace.

Spence, Helmreich a Stapp (1974, 1975) později navrhli dotazník, který měřil maskulinitu a femininitu jako ortogonální rozměry. Tento test je znám jako PAQ (*Personal Attributes Questionnaire*) a opět prokázal, že tyto proměnné jsou nezávislé. Berzins, Willings a Wetter (1978) vyvinuli stupnici ANDRO (*Personality Research Form*), která zahrnuje společenské a intelektuální aspekty autonomie a orientace na dosažení úrovně na stupnici maskulinity a zvažuje aspekty vztažené na emocionalitu, subordinaci a výchovu podle stupnice femininity. Heilburnův inventář (1976), *Adjective Check List* (ACL) tyto rozměry vyhodnocuje také prostřednictvím pozitivních a negativních adjektiv. Stupnice připravená Balcomem (1976) měří genderovou identitu na dvou stupnicích: MSC (maskulinita) a FMN (femininita). Je založena na kulturních stereotypch, ne na rysech osobnosti, jako tomu bylo v předchozích nástrojích. Toto vysvětluje korelaci mezi stupnicí Baucoma a inventářem Bema. Dalším měřicím nástrojem těchto proměnných je *Sex Role Behaviour* (Orlofsky, 1981), který vyhodnocuje zájmy a chování mužů a žen v jejich rolích.

Všechny předchozí stupnice používají jako podporu ekvivalentní koncepce instrumentálnosti-expresivnosti (Parsons a Bales, 1955), společenství (Bakan, 1966) a sebeuplatňujících se/integrativních tendencí (Koestler, 1967, 1978) identifikujících maskulinitu a femininitu s každým označením nezávislých rozměrů. Výsledný nástin je čtyřnásobnou typologií: lidé mohou být androgenní, maskulinní, femininní nebo

nerozlišení, a to v závislosti na tom, zda dosahují skóre více či méně na jedné z těchto dvou stupnicích, na jedné, nebo na žádné, a tímto způsobem bylo cílem vyhodnotit, co je společensky určeno jako žádoucí pro každé z pohlaví (Fernández, 1998). Přesto se dnešní kritika těchto *nových stupnic* zaměřuje přesně na společenskou žádoucnost, protože pokud jsou maskulinita a femininita koncepty podmíněnými historickým vývojem a sociální strukturou, nezdá se být vhodné tento rámec nastavit tak pevně, jako rámec instrumentality-expressivity (Auster a Ohm, 2000; Cook, 1985, 1987; Fernández, Quiroga, del Olmo a Rodriguez, 2007; Marsh a Myers, 1986; Taylor a Hall, 1982; Woodhill a Samuels, 2003). Jak zdůraznili Robinson, Shaver and Wrightsman (1991), gender je jako společenská koncepce citlivý na odchylky a změny, ke kterým může docházet v každé společnosti.

Z tohoto všeho je možné vyvodit potřebu zajištění vhodného a spolehlivého nástroje, který bude reprezentativní pro současnost. Takový nástroj lze začlenit do výzkumu a lze jím provádět hlubší studie vztahů s ostatními proměnnými. Toto je účel, pro který jsou navrženy nástroje Mahalika (2003, 2005), *“Conformity to Masculinity Norms Inventory”* (CMNI) a *“Conformity to Femininity Norms Inventory”* (CFNI). Obě tato měření navrhuji sérii výhod s ohledem na jejich předchůdce. Jedná se o aktualizované nástroje (byly vytvořeny dosti nedávno) zahrnující multidimensionální pohled na gender. Tímto způsobem pracují s konstrukcí *“femininity”* a *“maskulinity”* ne jako s homogenními subjekty, ale jako se složeninami (byly by zde různé *“femininity”* a *“maskulinity”*, kterými by nás lidé identifikovali v různých stupních). Toto je dalším z omezení globálních konceptů používaných ve stupnicích v 70. letech, protože obě jsou prostřednictvím svých vlastních teoretických definic a na základě výsledků některých současných výzkumů multidimensionálními koncepty (Fernández a kol., 2007; García-Vega, Fernández García a Rico Fernández, 2005; Mahalik, Locke, Ludlow, Diemer, Scott, Gottfried a Freitas, 2003; Thompson a Pleck, 1995). Nástroje, které navrhl Mahalik a kol. (2003, 2005) navíc používají výraz *“normy femininity/maskulinity”*, které jsou podle našeho názoru dosti adekvátní, protože objasňují, že jedna se zabývá ženskostí a mužskostí chápanou jako soubor pokynů pro chování, postoje a víru předepsané povahy a že v žádném měřítku neodrážejí přirozenou psychologickou derivaci dimorfie pohlaví.

Příprava původních nástrojů

Návrh původních inventářů zahrnoval pečlivou empirickou metodiku zaměřenou racionálním způsobem. Nástroje byly sestaveny ve dvou různých dobách, ale v obou případech byly dodrženy stejné fáze. Prvním krokem byla identifikace dominantní femininních a maskulinních norem v kultuře Spojených států, která je predominantně heterosexuální a bílá. Za tímto účelem byla revidována bibliografie tradičních femininních a maskulinních norem a v případě CFNI byla vybrána malá skupina žen s cílem vytvoření diskusní skupiny, ve které byly požádány o označení sdělení, které podle jejich vnímání ukazovalo, jak by měly ženy přemýšlet, cítit a jednat, a to na základě 100 různých sdělení. Nakonec došlo ve dvou smíšených cílových skupinách doktorantů mužského a ženského pohlaví a studentů magisterského studia k diskusím o příkladech označených jako maskulinní normy v jednom případě, a jako femininní

normy v případě druhém. Došlo k upřesnění kategorií a navržení jednotlivých položek. Konečné kategorií představovaly 12 femininních norem a 12 maskulinních norem. Každá kategorie zahrnovala 12 položek odrážejících nepřetržitost shody s každou normou. Navíc tyto kategorie popsaly kognitivní, behaviorální a emoční prvky. 144 počátečních položek bylo použito pro strukturování CFNI u 733 žen na univerzitě. V případě CMNI bylo těchto 144 položek nejdříve podrobena úsudku tří postgraduálních studentů a byly získány přijatelné indexy dohody. Následně byly použity u 753 mužů, z nichž všichni byli na univerzitě. Po použití příslušných faktoriálních analýz dosáhli autoři řešení 8 faktorů v CFNI a 11 v CMNI, a to prostřednictvím hlavních os a šikmé rotace.

V CFNI byly položky zvoleny se zatížením vyšším než nebo rovným (.4) u jednoho faktoru a než zatížení nad (.3) u všech dalších faktorů. Toto poskytlo matici 84 položek. 7 z 8 faktorů se shodovalo s racionálně navrženými kategoriemi a pouze jeden z nich kombinoval dva z nich. Co se týče vztahu mezi faktory, pouze dva páry (Příjemná ve vztahu – Mající zájem o děti a Štíhlost – Investice do vzhledu) prokázaly korelaci rovnající se nebo vyšší než (.3). Interní konsistence u celé škály dosáhla $\alpha = .88$ a u podstupnice je na úrovni nejméně $\alpha = .77$ k maximu $\alpha = .92$. Externí platnost byla prověřena na základě Inventáře rolí pohlaví podle Bema (BSRI- Bem, 1974, 1981) a Feminist Identity Composite (FIC- Fischer a kol., 2000). Významné, kladné vztahy byly stanoveny pomocí BSRI Podstupnice femininity a FIC Pasivní akceptace a negativní SRI Podstupnice maskulinity. Mezi podstupnicemi CFNI neměly všechny významnou korelaci s ostatními nástroji, čímž se potvrdila predikce autorů, že CFNI vyhodnocuje také další charakteristiky nezahrnuté do BSRI a FIC. Co se týče časové stability příslušného nástroje, koeficienty testů a opakovaných testů v období 2–3 týdnů byly na úrovni .94 u celkového skóre a .87 v průměru pro podstupnice (.83 nejnižší u Domácnosti a .95 u zájmu o děti).

V CMNI byla korelace vyšší než (.3) (Moc nad ženami – Playboy) pouze u jednoho z 55 párů. Co se týče CFNI, tyto položky byly zvoleny se zatížením vyšším nebo rovným (.4) ve faktoru a s žádným zatížením vyšším nebo rovným (.3) v jakémkoliv jiném faktoru s výsledkem matice s 94 položkami. Každý faktor byl označen stejnými jmény, jako racionálně navržené kategorie. Co se týče jejich interní konsistence, celková stupnice má $\alpha = .94$ a podstupnice mají minimální hodnoty od $\alpha = .72$ po maximálně $\alpha = .91$. Časová stabilita je také uspokojivá v období 2 až 3 týdnů, protože koeficienty testů – opakovaných testů dosáhly .95 u celé stupnice a .76 v průměru o podstupnic (s tím, že .51 byla nejnižší u Usilování o postavení a .96 nejvyšší u Pohrdání homosexuály). Tento inventář byl externě ověřován dalšími měřeními maskulinity, a to zejména pomocí Brannonova Masculinity Scale Short Form (BMS- Brannon a Juni, 1984), Gender Role Conflict Scale (GRCS- O’Neill a kol., 1986) a Masculine Gender Role Stress Scale (MGRS- Eisler a Skidmore, 1987). Celkový CMNI vykazoval významnou korelaci s celkovými skóry tří stupnic a většina z podstupnic navržených k vyhodnocení podobných charakteristik také představovala významné vztahy.

Cíl

Cílem této studie je přizpůsobit dotazníky o genderu (CFNI-CMNI) na španělskou populaci. Pokud budou psychometrické výsledky přijatelné, záměrem bude pokračovat

čovat v rozšiřování vzorku účastníků a ve vyhodnocování jejich spolehlivosti a platnosti. Konečným cílem je tyto nástroje používat v budoucích výzkumech genderu a zdraví.

Metoda

Účastníci

CFNI byl použit u 706 žen z několika španělských regionů ve věku mezi 17 a 86 (střední věk = 32,62; D.T. = 12,17). 75 % z těchto účastníků mělo vyšší vzdělání, 15 % byli středoškoláci a 10 % mělo základní vzdělání. Navíc z nich 63,7 % pracovalo, 5 % bylo nezaměstnaných, 25 % studenti, 3,6 % v důchodu a 1,7 % pracovalo doma.

CMNI byl vyplněn 213 muži ve věku mezi 18 a 79 lety (střední věk = 33,62 D.T. 12,45). Účastníci byli z různých autonomních oblastí Španělska. 64,7 % z nich mělo univerzitní vzdělání, 24,2 % středoškolské vzdělání a 11 % základní vzdělání. Navíc z nich mělo 68 % zaměstnání, 7,4 % bylo bez práce, 23,2 % byli studenti, 1,4 % bylo v důchodu.

Nástroje

CFNI: Shoda s inventářem norem femininity

Shoda s inventářem norem femininity (CFNI) obsahuje 84 zodpovězených položek na likertovské stupnici 4 bodů (0 = zcela nesouhlasím, 1 = nesouhlas, 2 = souhlas, 3 = úplný souhlas). Tato prohlášení byla navržena tak, aby měřila postoje, víry a chování spojené s rolami femininního genderu, a to jak tradičními, tak i netradičními. Jednotlivá stanoviska se zabývala například otázkami, jak se starat o ostatní, otázkou sexuality a vztahů. Jsou seskupeny do osmi předpisů pro ženy: Příjemná ve vztahu, Štíhlost, Skromnost, Domácnost, Zájem o děti, Romantický vztah, Sexuální věrnost a Investice do vzhledu. Vyplnění tohoto dotazníku zabralo 10–15 minut. Od účastníků se žádalo, aby uvedli, v jakém rozsahu osobně s každým stanoviskem souhlasí nebo nesouhlasí.

CMNI: Shoda s inventářem norem maskulinity

Shoda s inventářem norem maskulinity (CMNI) obsahuje 94 zodpovězených položek na likertovské stupnici 4 bodů (0 = zcela nesouhlasím, 1 = nesouhlas, 2 = souhlas, 3 = úplný souhlas). Tato prohlášení byla navržena tak, aby měřila postoje, víry a chování odrážející shodu a neshodu s jedenácti prohlášeními spojenými s rolami maskulinního genderu: Vyhrávání, Ovládání emocí, Přijímání rizik, Násilí, Moc nad ženami, Dominantní, Playboy, Spoléhání se na sebe, Nadřazenost práce, Pohrdání homosexuály a Usilování o postavení. Doba potřebná pro vyplnění tohoto dotazníku a poskytnutí pokynů k tématům je stejná jako u CFNI.

Postup

Úprava nástroje na španělskou populaci

Pro úpravu původního inventáře na španělskou populaci byl sestaven akční protokol, který uvážil doporučení mezinárodních pokynů (Pokyny ITC, International Test

Commission) a národních pokynů (model sledující normy vyhodnocení testů (CET), Test Commission of the Official College of Psychologists), jejichž základní kroky byly následující:

1. Překlad bilingvní psycholožkou se zkušenostmi s překlady psychologických vyhodnocovacích nástrojů, se kterou již skupina dříve při několika příležitostech spolupracovala.
2. Použití na malé skupině psychologů, kteří jsou experty na psychologické vyhodnocování a přizpůsobování nástrojů na španělskou realitu. Provádí se vyhodnocování lingvistické, kulturní a psychologické adaptace tohoto nástroje. Dohoda mezi posuzovateli umožňuje navržení druhé experimentální verze.
3. Použití na malé skupině z běžné populace s žádostí, aby indikovala možné rozdíly jak v lingvistickém, tak i kulturním chápání.

Na základě tohoto procesu byly provedeny malé modifikace s cílem tento test adaptovat na španělské idiosynkrasie a kulturu. Naš výzkumný tým poté zahájil aplikaci na široké skupině lidí z území Španělska.

Na základě těchto údajů představovala další fáze statistickou analýzu, pro kterou byla použita SPSS verze statistického průběhu. Při výpočtu spolehlivosti jako interní konsistence byl použit Cronbachův koeficient alfa.

Výsledky

CFNI

Výsledky analýzy spolehlivosti u CFNI indikují index konsistence u celé stupnice ve výši $\alpha = .85$ (Tabulka 1). Většina podstupnic má přijatelné hodnoty α hodnoty, mezi .70 (Skromnost) a .82 (Štíhlost a Sexuální věrnost), kromě dvou podstupnic s hodnotami .66 u Romantických vztahů a .38 v Příjemná ve vztahu. Indexy odpovídající populaci v USA byly vyšší než u všech podstupnic a u celé stupnice.

Tabulka 1. Indexy spolehlivosti alfa podstupnic CFNI

	Americká populace ^a α	Španělská populace A
1. Příjemná ve vztahu	.84	.38
2. Štíhlost	.90	.82
3. Skromnost	.82	.70
4. Domácnost	.84	.72
5. Zájem o děti	.92	.84
6. Romantické vztahy	.77	.66
7. Sexuální věrnost	.85	.82
8. Investice do vzhledu	.82	.74
CELKEM	.88	.85

a: Hodnoty získané z publikace Mahalik a kol. (2005)

CMNI

Index spolehlivosti u celého CMNI je $\alpha = .92$ (Tabulka 2). V podstupnicích dosáhl rozsah skóre od .70 (Dominantní a Usilování o postavení) a .89 (Pohrdání homosexuály), z nichž všechny byly na přijatelných úrovních. Pouze u podstupnice Přijímání rizik byly indexní hodnoty u interní konsistence vyšší u populace USA.

Tabulka 2. Indexy spolehlivosti alfa podstupnic CMNI

Indexy spolehlivosti alfa podstupnic CMNI	Americká populace α	Španělská populace α
1. Vyhřívání	.88	.81
2. Ovládání emocí	.91	.86
3. Přijímání rizik	.82	.83
4. Násilí	.84	.76
5. Moc nad ženami	.87	.75
6. Dominantní	.73	.70
7. Playboy	.88	.85
8. Spoléhající se sám na sebe	.85	.81
9. Nadřazenost práce	.76	.72
10. Pohrdání homosexuály	.90	.89
11. Usilování o postavení	.72	.70
TOTAL	.94	.92

b: Hodnoty získané z Mahalik a kol. (2003)

Diskuse a závěry

Proces přizpůsobování těchto dvou nástrojů španělské populaci sledoval, jak jsme již zmínili, kroky doporučené podle národních a mezinárodních norem. Toto umožňuje zlepšení přizpůsobení na naše prostředí a zajistit to, že prováděný proces bude tím správným.

Při provádění statistické kontroly spolehlivosti stupnic pomocí Cronbachova koeficientu alfa ve vztahu k interní konsistenci, která je jednou z nejpoužívanějších v psychometrice (Ledesma, Molina a Valero, 2002), jsme zjistili, že hodnoty stupnice u španělského vzorku byly velice podobné americkému vzorku, a to s minimálními hodnotami $\alpha = .7$. Přesto, jak je třeba očekávat při práci s přizpůsobeným nástrojem, jsou indexy vždy nižší u španělských vzorků než u amerických vzorků, ale rozdíl je zde malý na většině podstupnic, takže můžeme tvrdit, že představují adekvátní výsledky.

Prokázali jsme, že interní konsistence CMNI je obecně vyšší než je tomu v případě CFNI, což je pravděpodobně způsobeno tím, že u CMNI je větší počet položek (Ledesma, Molina a Valero, 2002). Hodnoty získané v CMNI tedy nepředstavují žádný problém, všechny z nich jsou vyšší nebo rovny .7. U CFNI ale stupnice „Romantické vztahy” a „Příjemní ve vztahu” představují jisté slabé stránky, a to zejména v případě druhé zmíněné položky. Podstupnice “Romantické vztahy” představuje nejnižší index

α ze všech u americké populace, což je aspektem, který je třeba v naší adaptaci vzít v úvahu. Navzdory tomuto všemu taková nízká úroveň interní konsistence u „Příjemná ve vztahu“ ukazuje, že položky v této podstupnici mohou měřit několik různých aspektů a z tohoto důvodu budou předmětem budoucích studií.

Hodnoty indexů interní konsistence předložené v této práci naznačují, že úpravy provedené v CFNI a CMNI mohou být dobrými nástroji pro měření shody s mužskými a ženskými společenskými normami u španělské populace (po opravě podstupnic „Příjemná ve vztazích“), a následně užitečné pro vyhodnocování genderu - proměnné v našem prostředí. Tato zjištění nám umožňují pokračovat ve studiu psychometrických vlastností obou inventářů a rozšířit vzorek použití.

Mezi omezeními naší studie je skutečnost, že je počet účastníků CMNI omezen, což je aspektem, který bude vyřešen v procesu pokračování přizpůsobování. Další omezení vyplývá z toho, že v CFNI ukazuje stupnice „Příjemná ve vztazích“ určité slabé stránky a z tohoto důvodu to bude třeba v budoucnosti prostudovat. Cronbachův koeficient alfa je nutným, ale ne dostatečným k zaručení psychometrických vlastností a platnosti obou nástrojů, takže budeme v jejich studiu pokračovat.

Mezi budoucími možnostmi je možné najít skutečnost, že pokud budou CFNI i CMNI nadále vykazovat svou spolehlivost a platnost, přizpůsobení provedené pro španělskou populaci nám umožní tyto nástroje využít k proměnné genderu v našem výzkumu a použít měření na studium vztahů mezi zdravím a genderem. Toto představuje konečný cíl naší výzkumné skupiny (EPSY, UCM).

TOWARDS A MEASUREMENT OF GENDER

Abstract: Gender is the result of an evolutionary process, a social category, which indicates the non-existence of traits or types of conduct which “a priori” might belong to one sex and by means of which social expectations and norms are interiorised. It also refers to the individual’s psychological feeling of being a male or female, including the social and psychological modes of behaviour. The aim of this study is to adapt the gender questionnaires (CFNI-CMNI) to the Spanish population. If the psychometric results are acceptable, the intention is to continue expanding the sample of participants and evaluating their reliability and validity. The ultimate aim is to use the instruments in future researches on gender and health.

Keywords: Gender, measurement of gender, gender questionnaire